

Arkadiusz Janicki

(Uniwersytet Gdański)

<https://orcid.org/0000-0002-9349-9837>

**Bogusław Antoni Cygler (1936–2020) – wybitny
znawca dziejów Wielkiej Emigracji, zasłużony
dla rozwoju Wydziału Humanistycznego
i Uniwersytetu Gdańskiego**

DOI 10.4467/23916001HG.24.017.19532

Bogusław Cygler, 2018 r., ze zbiorów
rodzinnych córki Anny Kanthak

Słowa kluczowe: Wspomnienie, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Gdański
Keywords: Memoir, Faculty of Humanities, University of Gdańsk

Kiedy 18 grudnia 2020 r. dowiedziałem się o nagłej śmierci Bogusława Cyglera, spowodowanej covidem, poczułem się zobowiązany do napisania biogramu człowieka, który 48 lat życia i talentów poświęcił Uniwersytetowi Gdańskiemu (dalej: UG)¹. Napisany w ciągu tego dnia życiorys był siłą rzeczy dość skondensowany i niewolny od mankamentów, ale po raz pierwszy w możliwie pełny sposób przybliżył zainteresowanym najważniejsze fakty z życia i dokonania naukowe Bogusława Cyglera. Dwa miesiące później w lutowym numerze „Gazety Uniwersyteckiej” ukazał się kolejny tekst poświęcony Profesorowi². W tekście tym, oprócz przypomnienia najważniejszych faktów z Jego życia, zamieszczono również wspomnienia dr hab. Iwony Sakowicz-Tebinki, prof. UG, i dr Anny Łysiak-Łątkowskiej, które swoje prace doktorskie napisały pod Jego kierunkiem. Wciąż myślałem jednak o napisaniu szerszego tekstu biograficznego. Gdy przygotowywałem się do tego, dowiedziałem się, że kolejny artykuł poświęcony B. Cyglerowi napisał Józef Borzyszkowski – emerytowany profesor Wydziału Historycznego, który osobiście dobrze znał Profesora. Przez wiele lat pracowali na tym samym Wydziale, a prof. Borzyszkowski zastąpił prof. Cyglera na stanowisku kierownika Zakładu Historii Polski i Powszechniej XIX wieku po Jego przejściu na emeryturę³.

Podstawę źródłową do napisania niniejszego biogramu stanowiły przede wszystkim materiały archiwalne zgromadzone w Archiwum UG. Są to akta osobowe pracownika⁴, akta osobowe przewodu doktorskiego⁵ oraz akta dotyczące nadania tytułu profesora⁶. Cenne były również wspomnienia napisane przez samego B. Cyglera, zatytułowane „Wspomnienia z pobytu w Danii w 1948 roku”⁷. Warto zaznaczyć, że faktycznie dotyczyły one 1947 r. Świadczyć o tym może chociażby fakt, że M/S „Sobieski”, którym B. Cygler dopłynął do Danii, w kwietniu–maju 1948 r. kursował między portami włoskimi i południowoamerykańskimi, nie mógł więc w tym roku przewozić dzieci z Polski do Danii⁸. Cenne informacje uzyskano również od córki Anny Kanthak i współpracowników B. Cyglera

¹ <https://ug.edu.pl/news/sites/ug.edu.pl.news/files/attachments/node/628/files/Boguslaw%20Cygler%20-%20biogram2.pdf>, dostęp: 31.12.2021.

² „Profesor dr hab. Bogusław Antoni Cygler”, *Gazeta Uniwersytecka* 1 (2021): 30–31.

³ W czasie prac nad niniejszym tekstem w 2022 r. J. Borzyszkowski napisał już artykuł zatytułowany: „Profesor Bogusław Cygler (1936–2020) – wybitny historyk dziejów Wielkiej Emigracji, przez całe życie zawodowe związany z Wyższą Szkołą Pedagogiczną i Uniwersytetem Gdańskim”, który miał się dopiero ukazać w tomie XXIII *Acta Cassubiana* w dziale „Pro Memoria”. W tym miejscu chciałbym podziękować profesorowi za życzliwe udostępnienie mi nieopublikowanego jeszcze tekstu biogramu B. Cyglera.

⁴ Archiwum Uniwersytetu Gdańskiego (dalej: AUG), sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler.

⁵ AUG, sygn. 13/62, Akta osobowe przewodu doktorskiego mgr Bogusława Cyglera.

⁶ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988.

⁷ Bogusław Cygler, „Wspomnienia z pobytu w Danii w 1948 r.”, w *Polska–Dania w ciągu wieków*, red. Jan Szymański (Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2004), 223–230.

⁸ „Załoga M/S „Sobieskiego” wpłaca 250.000 zł”, *Głos Wybrzeża* 122 (4.05.1948): 2.

z UG. Kwerenda prasy pomorskiej („Dziennika Bałtyckiego” i „Głosu Wybrzeża”) tylko w niewielkim stopniu uzupełniła uzyskane już w inny sposób dane.

Bogusław Antoni Cygler (1 maja 1936 – 17 grudnia 2020) urodził się w Ostojowie (wieś Ostojów w okresie II RP leżała w woj. kieleckim, obecnie woj. świętokrzyskie) w rodzinie inteligentnej. Był synem Jana (23 grudnia 1888 w Płocku – 22 stycznia 1947 w Złotowie) i Jadwigi z domu Nowickiej (4 października 1896 w Balwierzyszkach na Litwie – 16 października 1986 w Gdańsku). Jan Cygler był z zawodu inżynierem-górnikiem i oficerem (porucznikiem) Wojska Polskiego, brał udział w kampanii wrześniowej w obronie Warszawy i w trakcie walk został ranny. Zmarł w wieku 58 lat jako porucznik rezerwy w Złotowie. Matka była z zawodu nauczycielką. Okres II wojny światowej był szczególnie tragiczny dla rodziny i kilkuletniego Bogusława. Już 1 września 1939 r. zrzucona przez Niemców bomba trafiła w dom rodziny Cyglerów w Ostojowie, który spalił się w wyniku pożaru⁹. B. Cygler wraz z matką i starszym rodzeństwem udali się wówczas na piechotę do Warszawy, w której pozostali do 1942 r. Potem powrócili na Kielecczyznę. Jego starsi bracia, Włodzimierz (1926 – 30 sierpnia 1943) i Jerzy (1927 – 30 sierpnia 1943), byli harcerzami i współpracowali z oddziałem partyzanckim. Mieli zaledwie 17 i 16 lat¹⁰, gdy wychodząc z bronią z lasu z Góry Sieradowskiej, wpadli w zasadzkę miejscowej żandarmerii niemieckiej. 30 sierpnia 1943 r. obaj zostali zastrzeleni w lesie w pobliżu Kamienia Michniowskiego¹¹. Egzekucji dokonali policjanci niemieccy ze Stützpunktu w Bodzentynie¹². Jerzy Cygler przed śmiercią był torturowany, twarz miał całą posiniaczoną i zakrwawioną¹³. Wprawdzie miejscowa ludność pochowała braci na miejscu zabójstwa i wystawiła tam drewniany krzyż, ale po wojnie ciała ekshumowano i pochowano wraz z innymi ofiarami niemieckich mordów w zbiorowej mogile na cmentarzu parafii św. Andrzeja Apostoła w Suchedniowie¹⁴. W 1943 r. najstarszy brat B. Cyglera, Tadeusz (1920 – 1983 w Toruniu), został pochwycony w ulicznej łapance i wywieziony na roboty do Rzeszy. Bogusław wraz z matką i siostrą Danutą (31 lipca 1922 w Warszawie – 14 lutego 1990 w Złotowie) byli potem wysiedlani przez Niemców z siedmiu różnych miejscowości, a przez pół roku rodzina musiała się ukrywać nad Wisłą

⁹ Cygler, „Wspomnienia z pobytu”, 223.

¹⁰ B. Cygler („Wspomnienia z pobytu”, 224) podawał, że bracia mieli 18 i 17 lat.

¹¹ Kamień Michniowski to wzgórze w Górach Świętokrzyskich, odległe o ok. 6 km od Ostojowa.

¹² Tomasz Domański, „Pozaetatowa placówka policji niemieckiej w Bodzentynie w okresie II wojny światowej”, w *Z dziejów Bodzentyna w okresie II wojny światowej. W 70. Rocznice pacyfikacji 1943–2013*, red. Lidia Michalska-Brach, Marek Przeniosło, Marek Jedynak (Kielce: Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Bodzentynie, Kieleckie Towarzystwo Naukowe, 2013), 166.

¹³ Domański, „Pozaetatowa placówka”, 179. Zeznanie naoczego świadka, Stanisława Ćwieka – dodajmy, nie do końca wiarygodne – złożone 2 lutego 1981 r. i przytoczone w pracy T. Domańskiego, opisuje egzekucję braci Cyglerów, zob. *ibidem*, 178–180.

¹⁴ Pomnik Partyzantom Ziemi Kieleckiej ufundował w 1965 r. Związek Bojowników o Wolność i Demokrację, a na leżącej u jego stóp płycie piaskowca, ufundowanej przez społeczeństwo Suchedniowa, wypisano m.in. imiona i nazwisko obu braci oraz datę ich śmierci – 30 sierpnia 1943 r.

w zaroślach. Jak sam wspominał, żyli: „nie mogąc nawet palić ogniska z obawy przed patrolami niemieckimi. Były i inne trudne miejsca i warunki ukrywania się”¹⁵. W 1945 r., już po zakończeniu wojny, Tadeusz powrócił szczęśliwie z robót przymusowych w Sudetach. Cała rodzina (rodzice, Bogusław, Tadeusz i Danuta) w 1946 r. udała się na tzw. Ziemię Odzyskaną do Złotowa (ob. miasto w województwie wielkopolskim). B. Cygler wspominał, że w wieku 10 lat był „chłopcem zabiedzonym, chorowitym, zagrożonym gruźlicą i słabym fizycznie, o wrażliwości nieco przyćmionej przeżyciami i widokami okropności wojny. I nie ma w tym cienia przesady”¹⁶.

Rodzina Cyglerów zamieszkała w Złotowie przy ul. Domańskiego 22 i z tym miastem związała swoje losy. Tu 22 stycznia 1947 r. zmarł ojciec Jan, tu też mieszkało rodzeństwo Bogusława i pochowana została Danuta Jadwiga Grus, z domu Cygler. B. Cygler spędził tu dziecięce i młodzieńcze lata, uczęszczając do szkoły podstawowej w Złotowie. Kilka dni po śmierci ojca, w końcu stycznia 1947 r., gdy 11-letni Bogusław był w szóstej klasie, został wytypowany do wyjazdu pobytowego do Danii. Taką formę pomocy w pozbyciu się koszmarów wojny ofiarowały polskim dzieciom Duński Czerwony Krzyż i Towarzystwo „Ratujcie dzieci”. W kwietniu 1947 r. Bogusław otrzymał informację o zgodzie Duńskiego Czerwonego Krzyża na wyjazd do Danii. Pod koniec tego miesiąca wyruszył pociągiem do Gdyni i po zaokrętowaniu na statek M/S „Sobieski” wyruszył 29 kwietnia 1947 r. w podróż¹⁷. Po przybyciu w pobliżu Fionii¹⁸ został wyokrętowany wraz z innymi dziećmi na ląd i pociągiem dotarł do miasta Assens, a potem samochodem do Ebberup. Trafił do wielodzietnej duńskiej rodziny państwa Meyerów-Andersenów. Gospodarze, prowadzący rodzinną farmę pod nazwą „Korporal Gaarden”, otoczyli opieką polskiego chłopca, zadbali o dobre wyżywienie i starali się uprzyjemnić mu pobyt, wysyłając go m.in. na dwutygodniowy obóz skautowy. Wizyta w Danii zakończyła się w sierpniu 1947 r. 26 sierpnia w godzinach wieczornych B. Cygler wraz z 682 dziećmi polskimi powracającymi z wczasów w Danii wpłynął do Gdyni na pokładzie statku M/S „Batory”¹⁹. Jeszcze tego samego dnia

¹⁵ Cygler, „Wspomnienia z pobytu”, 224.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Był to pierwszy rejs M/S „Sobieskiego” po generalnym remoncie, zakończonym w 25 kwietnia 1947 r. w stoczni nr 3 w Gdańsku, zob. „Złoty salon «Sobieskiego». Robotnicy całej Polski pracowali nad przebudową statku”, *Gazeta Ludowa: Pismo codzienne dla wszystkich* III, 120 (3.05.1947): 7. M/S „Sobieski” wypłynął w pierwszy rejs z Gdyni 29 kwietnia 1947 r., kierując się przez Nyborg w Danii i Southampton w Wielkiej Brytanii do Genui we Włoszech. Wyruszając z portu macierzystego, zabrał na pokład ok. 750 dzieci polskich, które miał wyokrętować w Danii, zob. „M/S „Sobieski” opuścił Gdynię, aby zarabiać dolary na odbudowę kraju”, *Dziennik Bałtycki* III, 118 (1.05.1947): 3.

¹⁸ Dokładniej w pobliżu Nyborga, choć we wspomnieniach B. Cyglera („Wspomnienia z pobytu”, 225) mowa jest o Odense.

¹⁹ Jako ciekawostkę dodać można, że tym samym statkiem do Polski przybył na pobyt czasowy płk. Witold Urbanowicz, jeden z dowódców słynnego dywizjonu 303. Warto również zaznaczyć, że *Głos Wybrzeża* informował o 83 dzieciach, a *Dziennik Bałtycki* – o 683 dzieciach polskich

został umieszczony w specjalnie przygotowanym dla powracających dzieci pociągu i wyruszył w drogę powrotną do Złotowa. Jak sam wspominał, po latach czas pobytu w Danii był to „najpiękniejszy chyba okres mego dzieciństwa”²⁰.

Po ukończeniu w 1949 r. szkoły podstawowej w Złotowie kontynuował edukację w złotowskiej Państwowej Średniej Szkole Ogólnokształcącej. W październiku 1951 r. wstąpił do Związku Młodzieży Polskiej²¹, ale po ukończeniu X klasy został wydalony ze szkoły. Trudno dziś dociec faktycznych tego powodów, niemniej w dokumentach szkolnych zapisano, że „z powodu ciężkich warunków materialnych zmuszony był przerwać naukę i podjąć pracę”²². Zapewne dlatego od 1 lipca 1952 r. do 31 sierpnia 1953 r. B. Cygler podjął pracę w Bibliotece Powiatowej. Wprawdzie sam podawał, że został zatrudniony w niej na stanowisku kierownika²³, to jednak ze świadectwa pracy wystawionego przez Bibliotekę Publiczną im. Cypriana Norwida w Złotowie wynika, że w tym okresie pracował jedynie na stanowisku pomocnika bibliotekarza z wynagrodzeniem 600 zł miesięcznie²⁴. Następnie od 1 września 1953 r. do 24 czerwca 1954 r. kontynuował naukę w I Liceum Ogólnokształcącym im. Wincentego Pola w Pile, gdzie zdał maturę. 1 października 1954 r. rozpoczął czteroletnie studia magisterskie w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku (dalej: WSP) na kierunku historia. Studia kontynuował do 1958 r. Pracę magisterską zatytułowaną „Młoda Polska i jej związki z krajem w latach 1834–1836” napisał pod kierunkiem prof. dr. hab. Witolda Łukaszewicza²⁵. Studia ukończył 23 czerwca 1958 r. z tytułem magistra²⁶.

„powracających z wczasów w Danii pod opieką 16 opiekunów”. Ta druga liczba wydaje się być bliższa prawdy. Por. „M/S „Batory” przybył do Gdyni”, *Głos Wybrzeża* I, 73 (30.08.1947): 1; „M/S „Batory” w Gdyni. Wśród pasażerów szereg wybitnych osób”, *Dziennik Bałtycki* III, 236 (28.08.1947): 3.

²⁰ Cygler, „Wspomnienia z pobytu”, 229.

²¹ B. Cygler przestał być członkiem Związku Młodzieży Polskiej (dalej: ZMP) w 1954 r., gdyż wstąpił wówczas do organizacji Zrzeszenie Studentów Polskich (dalej: ZSP); „Bogusław Cygler”, w *Biuletyn Informacji Publicznej IPN*, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/99967>, dostęp: 31.12.2021.

²² Józef Borzyszkowski, „Profesor Bogusław Cygler (1936–2020) – wybitny historyk dziejów Wielkiej Emigracji, przez całe życie zawodowe związany z Wyższą Szkołą Pedagogiczną i Uniwersytetem Gdańskim”, *Acta Cassubiana* XXIII (2021): 335.

²³ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana, Wniosek o emeryturę – rentę z tytułu niezdolności do pracy, Gdańsk, 11 czerwca 2001 r.; sygn. 13/62, Akta osobowe przewodu doktorskiego mgr. Bogusława Cyglera, k. nienumerowana, Ankieta osobowa, Gdańsk, 4 kwietnia 1964 r.; k. nienumerowana, Życiorys. J. Borzyszkowski („Profesor Bogusław Cygler”, 335) pisze, że B. Cygler objął stanowisko zastępcy kierownika Biblioteki Powiatowej w Złotowie.

²⁴ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana, Świadectwo Pracy wystawione przez Bibliotekę Publiczną w Złotowie, Złotów, 25 września 1991 r.

²⁵ AUG, sygn. 13/62, Akta osobowe przewodu doktorskiego mgr. Bogusława Cyglera, k. nienumerowana, Życiorys.

²⁶ AUG, sygn. 13/62, Akta osobowe przewodu doktorskiego mgr. Bogusława Cyglera, k. nienumerowana, Dyplom ukończenia studiów wyższych, Bogusław Cygler.

Kariera zawodowa

B. Cygler całe swoje życie zawodowe związał najpierw z WSP, a następnie z UG. W gdańskiej uczelni pracował od 1 września 1958 r.²⁷ do 30 września 2006 r., najpierw na stanowisku asystenta (1 września 1958 – 1 września 1960), starszego asystenta (1 września 1960 – 1 października 1962)²⁸, potem adiunkta (1 października 1962 – 1968 r.), następnie docenta etatowego (29 czerwca 1968 – 1990) oraz profesora (1 sierpnia 1990 – 30 września 2006).

Profesor W. Łukaszewicz musiał być pod wielkim wrażeniem badań przeprowadzonych przez B. Cyglera w ramach przygotowania pracy magisterskiej, gdyż to on zabiegał o zatrudnienie go na gdańskiej uczelni. 1 września 1958 r. B. Cygler został zatrudniony w charakterze asystenta na ½ etatu w Katedrze Historii Polski i Powszechnej XIX i XX w. w WSP²⁹. W roku akademickim 1958/1959 pensum godzinowe B. Cyglera wyniosło 150 godzin zajęć dydaktycznych (udział w seminariach prowadzonych przez prof. W. Łukaszewicza w semestrze zimowym i letnim). 1 listopada 1958 r. B. Cygler został zatrudniony na stanowisku kierownika Domu Studenckiego nr 1 w Brzeźnie³⁰. Pracował na tym stanowisku do 31 grudnia 1959 r. Pełny etat asystenta Katedry Historii Polski i Powszechnej XIX i XX w. uzyskał już 1 lipca 1960 r.

1 września 1960 r. został starszym asystentem w Katedrze Historii Polskiej i Powszechnej XIX i XX w., a 1 października 1962 r. – adiunktem³¹. W 1968 r. prof. W. Łukaszewicz tak pisał o B. Cyglerze: „Jest to pracownik nauki o wybitnych uzdolnieniach naukowo-badawczych i dużych walorach dydaktycznych oraz organizacyjnych”³². 29 czerwca 1968 r. został on powołany na stanowisko docenta etatowego w Katedrze Historii Polski i Powszechnej XIX i XX w. Kilka lat później, 1 października 1974 r., objął kierownictwo Zakładu Nowożytnej Historii Polski

²⁷ W dokumentach archiwalnych data 1 września i 1 października 1958 r. jest podawana wymiennie jako data rozpoczęcia pracy B. Cyglera na uczelni gdańskiej. W niniejszym tekście przyjęto za świadectwem pracy datę 1 września 1958 r. jako prawdziwą, zob. AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana, Świadectwo pracy, Gdańsk, 30 czerwca 2001 r.

²⁸ AUG, sygn. 13/62, Akta osobowe przewodu doktorskiego mgr. Bogusława Cyglera, k. nienumerowana, Ankieta osobowa, Gdańsk, 4 kwietnia 1964 r.

²⁹ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Powołanie mgr. B. Cyglera na stanowisko asystenta podpisane przez Rektora doc. dr. Andrzeja Bukowskiego, Gdańsk, 30 października 1958 r.].

³⁰ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Powołanie B. Cyglera przez Rektora doc. dr. Andrzeja Bukowskiego na kierownika D.S. nr 1 w Brzeźnie, Gdańsk, 31 października 1958 r.].

³¹ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Akt powołania dr. Bogusława Cyglera na adiunkta, Gdańsk, 1962 r.].

³² AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Wniosek kierownika katedry prof. dr. hab. W. Łukaszewicza o zatrudnienie B. Cyglera na dalsze trzy lata, tj. do 30 września 1971 r., Gdańsk, 29 lutego 1968 r.].

i Powszechnej³³, a od 1 września 1978 r. – Zakładu Historii Polski i Powszechnej XIX wieku. Funkcję tę pełnił do emerytury, czyli do 30 czerwca 2001 r.³⁴ Profesor nie chciał się jednak jeszcze rozstawać z uczelnią i dlatego 20 kwietnia 2001 r. zwrócił się do rektora UG prof. Marcina Plińskiego z prośbą o przedłużenie mu zatrudnienia do czasu ukończenia 70. roku życia. Podanie B. Cyglera poparł dyrektor Instytutu Historii (dalej: IH) dr hab. Zbigniew Opacki, prof. UG, oraz dziekan dr hab. Jan Iluk, prof. UG³⁵. Warto zaznaczyć, że wniosek ten poparła również jednogłośnie Rada Wydziału Filologiczno-Historycznego na swoim posiedzeniu 10 maja 2001 r.³⁶ Ostatecznie B. Cygler otrzymał zgodę rektora i pracował na uczelni do 30 września 2006 r., jednocześnie dalej pełniąc funkcję kierownika Zakładu Historii Polski i Powszechnej XIX w.³⁷ Tuż po uzyskaniu przez B. Cyglera tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego Minister Edukacji Narodowej pismem z 20 lipca 1990 r. (l.dz. DSN.II-193/88/90) mianował B. Cyglera na stanowisko profesora na Uniwersytecie Gdańskim z dniem 1 sierpnia 1990 r.³⁸

Dodać należy, że prof. Cygler od 1 października 1994 r. do 30 września 1995 r. zatrudniony był na ½ etatu w Pomorskiej Akademii Pedagogicznej w Słupsku, a od 1 października 1995 do 30 czerwca 2001 r. – na pełen etat na Wydziale Humanistycznym Bałtyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Koszalinie (dalej: BWSH)³⁹. W BWSH do 2001 r. pełnił funkcję prodziekana Wydziału Humanistycznego oraz kierownika Katedry Historii Nowożytnej⁴⁰. Z innych przekazów wiadomo, że B. Cygler wykładał również w Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni-Oksywiu⁴¹, na Wydziale Nauk Humanistycznych i Społecz-

³³ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Powołanie B. Cyglera na Kierownika Zakładu Nowożytnej Historii Polski i Powszechnej, Gdańsk, 14 stycznia 1975 r.].

³⁴ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Świadcstwo pracy. Duplikat, Gdańsk, 18 marca 2009 r.

³⁵ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Podanie B. Cyglera, Gdańsk, 20 czerwca 2001 r.].

³⁶ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Wyciąg z protokołu z posiedzenia Rady Wydziału Filologiczno-Historycznego w dniu 10 maja 2001 r., Gdańsk, 10 maja 2001 r.

³⁷ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Powołanie przez Rektora UG prof. dr. hab. Andrzeja Ceynowę B. Cyglera do pełnienia funkcji Kierownika Zakładu, Gdańsk, 23 sierpnia 2005 r.].

³⁸ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Pismo z Ministerstwa Edukacji Narodowej o sygn. DNS.II-193/88/90 podpisane w zastępstwie ministra przez podsekretarza stanu doc. dr. hab. Janusza Łukasza Grzelaka, Warszawa, 20 lipca 1990 r.].

³⁹ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Wniosek o emeryturę – rentę z tytułu niezdolności do pracy, Gdańsk, 11 czerwca 2001 r.

⁴⁰ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Świadcstwo pracy. Bałtycka Wyższa Szkoła Humanistyczna w Koszalinie, Koszalin, 15 czerwca 2001 r.

⁴¹ Por. Borzyszkowski, „Profesor Bogusław Cygler”, 341.

nych w Instytucie Politologii oraz w Instytucie Stosunków Międzynarodowych. Brak jednak bliższych informacji na ten temat.

Zaszczytne funkcje pełnione w Uniwersytecie Gdańskim

1 października 1972 r. B. Cygler został mianowany dziekanem Wydziału Humanistycznego UG. Funkcję tę pełnił do 31 sierpnia 1975 r. Zajmował się wówczas m.in. ulokowaniem tegoż Wydziału w nowym gmachu w Gdańsku-Oliwie, jego wyposażeniem oraz rozbudową⁴². Jak sam stwierdził w swoim życiorysie, przeprowadził Wydział Humanistyczny „do nowego gmachu będąc wcześniej seniorem jego budowy”⁴³. Był to ważny moment w rozwoju Wydziału. Jak ujął to rektor UG prof. dr hab. Janusz Sokołowski podczas inauguracji roku akademickiego 1972/1973:

Oddajemy do dyspozycji Wydziału Humanistycznego ładny, przestronny i funkcjonalnie udany obiekt. Cieszymy się szczerze, że pracownicy i studenci humanistyki, po długich latach bardzo złych warunków pracy, urągających wszelkim normom i standardom, obejmą w posiadanie pierwszy z szeregu nowych gmachów UG w Oliwie. Chcielibyśmy, aby studenci i pracownicy tego wydziału [...] wyznaczyli gdańskiej humanistyce właściwą rolę w dalszym rozwoju ziemi gdańskiej i kształtowaniu profilu Uniwersytetu Gdańskiego⁴⁴.

W 1974 r. zastępca dyrektora IH doc. dr hab. Waclaw Odyniec w następujący sposób podsumował działania B. Cyglera w tym okresie:

Jego staraniem został uruchomiony kierunek filologii angielskiej na Wydziale Humanistycznym UG i sprowadzenie specjalistów wysoko wykwalifikowanych na inne kierunki tego Wydziału. Doc. dr hab. B. Cygler cieszy się szacunkiem i uznaniem tak pracowników jak i studentów za swoją surową, ale sprawiedliwą i życzliwą postawę dla ich spraw osobistych, bytowych i naukowych⁴⁵.

Sam B. Cygler ocenił swoją kadencję w następujący sposób:

Przeprowadzałem Wydział do nowego gmachu i zagospodarowywałem go materialnie i organizacyjnie. Stworzyłem zespół d/s. aparatury wizualnej i wyposażylem w tę aparaturę wszystkie większe sale dydaktyczne. Utworzyłem też pracownię kserograficzną.

⁴² AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Rezygnacja B. Cyglera z funkcji Prorektora ds. Nauczania, Gdańsk, 28 listopada 1980 r.].

⁴³ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 4: [Bogusław Cygler, Życiorys, Gdańsk, 29 czerwca 1987 r.].

⁴⁴ J. Sokołowski, „Przemówienie J.M. Rektora Uniwersytetu Gdańskiego prof. dr hab. Janusza Sokołowskiego w czasie uroczystości inauguracji roku akademickiego 1972/1973”, *Gdańskie Zeszyty Humanistyczne XVI–XVII*, 21 (1973–1974): 13.

⁴⁵ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Waclaw Odyniec, Opinia o pracy doc. dr hab. Bogusława Cyglera, Gdańsk, 30 października 1974 r.

Zorganizowałem kierunek studiów z neofilologii angielskiej i współorganizowałem kierunek skandynawistyki⁴⁶.

B. Cygler pełnił również przez dwie kadencje funkcję prorektora ds. nauczania. Pierwszy raz od 1 września 1975 r. do 31 sierpnia 1978 r.⁴⁷ Do Jego zakresu obowiązków należały sprawy związane z: a) egzaminami wstępnymi; b) organizacją i tokiem studiów; c) praktykami studenckimi; d) zatrudnianiem absolwentów; e) nowymi technikami nauczania i pomocami naukowymi; f) Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych; g) Biblioteką Główną; h) Alliance Française⁴⁸. Wprawdzie 10 sierpnia 1978 r. minister Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (dalej: MNSWiT) prof. dr hab. Janusz Górski powołał doc. B. Cyglera ponownie na stanowisko prorektora ds. nauczania na kadencję od 1 września 1978 r. do 31 sierpnia 1981 r.⁴⁹, ale B. Cygler pełnił ją jedynie do 31 stycznia 1981 r. 28 listopada 1980 r. zwrócił się do rektora Sokołowskiego z prośbą o odwołanie go z tej funkcji. Rezygnację swą uzasadnił intensywną wcześniejszą pracą na rzecz UG oraz tym, że czuje się „zupełnie wyczerpany psychicznie i zaczyna szwankować mi zdrowie”⁵⁰. Dodawał ponadto, iż chce się skoncentrować na pracy naukowej. Podpisał umowę na książkę o objętości około 13 arkuszy, która miała się ukazać w NRD z obowiązkiem dostarczenia maszynopisu do 15 listopada 1981 r. Rektor prośbę tę przyjął i poparł, informując o tym 19 grudnia 1980 r. ministra NSWiT prof. Janusza Górskiego. Minister przyjął rezygnację B. Cyglera z pełnionej funkcji pismem z 14 stycznia 1981 r.⁵¹

15 czerwca 1982 r. pracę B. Cyglera ocenił dyrektor IH prof. dr hab. Roman Wapiński, wyrażając tym samym stanowisko całej komisji oceniającej:

[B. Cygler] Należy do grona najbardziej aktywnych pracowników Instytutu. Przez szereg lat (do lutego 1981 r.) pełnił obowiązki: dziekana Wydziału Humanistycznego, prorektora Uniwersytetu do spraw nauczania; brał również czynny udział w działalności społecznej. Trzeba przy tym podkreślić, że mimo licznych obciążeń organizacyjnych

⁴⁶ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 61: Bogusław Cygler, Wykaz osiągnięć dydaktyczno-wychowawczych i organizacyjnych, Gdańsk, 3 lutego 1988 r.

⁴⁷ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Powołanie przez Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki prof. dr hab. inż. S. Kaliskiego doc. dr hab. B. Cyglera na stanowisko prorektora UG, Warszawa, 30 lipca 1975 r.].

⁴⁸ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Zakres czynności kierownictwa Uniwersytetu Gdańskiego, [ok. 1975].

⁴⁹ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Akt powołania przez Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki prof. dr hab. Janusza Górskiego, doc. B. Cyglera na stanowisko Prorektora UG, Warszawa, 10 sierpnia 1978 r.].

⁵⁰ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Rezygnacja B. Cyglera z funkcji Prorektora ds. Nauczania, Gdańsk, 28 listopada 1980 r.].

⁵¹ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Odwołanie B. Cyglera ze stanowiska Prorektora przez Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki prof. dr hab. Janusza Górskiego, Warszawa, 14 stycznia 1981 r.].

nigdy nie zaniedbał obowiązków dydaktycznych. Ujemnie natomiast te obciążenia, szczególnie obowiązki dziekana i prorektora (1972–1981) wpłynęły na pomnożenie jego dorobku naukowego. Mimo to uległ on i w tych latach poważnemu wzbogaceniu, co znalazło wyraz w przygotowaniu (wspólnie z prof. [Helmutem] Asmusem z Marburga)⁵² wspólnej publikacji źródłowej⁵³.

Ze względu na urlop dla poratowania zdrowia dyrektorki IH doc. dr Genowefy Kurpis (udzielony na okres 15 listopada 1990 – 14 listopada 1991) rektor UG prof. dr hab. Zbigniew Grzonka powierzył B. Cyglerowi pełnienie obowiązków dyrektora od 1 grudnia 1990 r. do czasu wyboru nowego kierownictwa⁵⁴. Pracownicy IH na zebraniu wyborczym 22 lutego 1991 r. dokonali wyboru B. Cyglera na to stanowisko. Po zakończeniu procedury wyborczej rektor Z. Grzonka zatwierdził 26 marca 1991 r. powołanie prof. Cyglera na dyrektora IH na okres kadencji 1990–1993⁵⁵. Po krótkiej przerwie B. Cygler został ponownie dyrektorem IH na kadencję od 1 września 1996 r. do 31 sierpnia 1999 r.⁵⁶ Po zakończeniu tej ostatniej kadencji B. Cygler otrzymał specjalne podziękowanie od rektora UG prof. dr hab. Marcina Plińskiego za: „współpracę, która w mojej ocenie dobrze służyła szkolnictwu wyższemu oraz za wkład pracy w kierowaniu Instytutem Historii oraz Zakładem Historii Polski [i] Powszechnej XIX wieku na Wydziale Filologiczno-Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego”⁵⁷.

Pozostała działalność organizacyjna oraz nagrody i odznaczenia

Wprawdzie sam B. Cygler podawał, że wstąpił do PZPR w 1955 r., to jednak z dokumentacji zgromadzonej przez Instytut Pamięci Narodowej wynika,

⁵² Wprawdzie w zachowanych dokumentach z 1981 r. B. Cygler wspominał, że oddał do druku „wspólnie z prof. Helmutem Asmusem z Magdeburga” materiały pt. „Rewolucyjna współpraca niemiecko-polska w l. 1831–1848”, obliczone na 35 arkuszy wydawniczych, ale praca ta ostatecznie nie została opublikowana.

⁵³ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Ankieta kwalifikacyjna docenta [podpisana przez B. Cyglera 28 maja 1982 r.; podpis przewodniczącego komisji 15 czerwca 1982 r.].

⁵⁴ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Akt powierzenia B. Cyglerowi pełnienia obowiązków dyrektora Instytutu Historii, Gdańsk, 6 grudnia 1990 r.].

⁵⁵ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Akt powołania B. Cyglera do pełnienia funkcji Dyrektora Instytutu Historii na kadencję 1990–1993, Gdańsk, 26 marca 1991 r.].

⁵⁶ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Powołanie B. Cyglera do pełnienia funkcji Dyrektora Instytutu Historii na kadencję 1996–1999, Gdańsk, 26 sierpnia 1996 r.].

⁵⁷ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Podziękowanie Rektora UG prof. dr hab. Marcina Plińskiego, Gdańsk, 28 sierpnia 1999 r.].

że kandydatem na członka PZPR stał się dopiero 14 maja 1956 r., a członkiem PZPR – 31 maja 1957 r.⁵⁸ Dwukrotnie został powołany na stanowisko I sekretarza Komitetu Uczelnianego PZPR (dalej: KU) w WSP (1960–1962, 1968–1969), raz – na I sekretarza Egzekutywy Wydziału Humanistycznego (1966–1968) oraz dwukrotnie – II sekretarza KU w WSP i UG. W okresie od 1970 r. do 10 marca 1971 r. był również sekretarzem ds. propagandy i szkolenia KU UG⁵⁹. Ponadto przez kilka lat (1958–1960, 1962–1968, 10 marca 1971 – 1972) pełnił funkcję członka egzekutywy tego KU, a od 9 listopada 1977 r. do 12 listopada 1979 r. był jego członkiem⁶⁰. Przełożeni doceniali łączenie tej aktywności z działalnością naukową. Prodzikan Wydziału Humanistycznego doc. dr Ludwik Zieliński wystąpił 19 lipca 1969 r. do rektora WSP z wnioskiem o podwyższenie dodatku specjalnego z tytułu jednoetatowości (z 1 250 zł do 1 500 zł), uzasadniając to w następujący sposób: „Doc. dr B. Cygler pełni obowiązki I sekretarza Komitetu Uczelnianego PZPR. Mimo nawału obowiązków potrafił zakończyć i przygotować oraz złożyć do druku rozprawę habilitacyjną”⁶¹. B. Cygler podał w swoim życiorysie, że wystąpił z PZPR w 13 grudnia 1981 r.⁶² To więcej niż symboliczna data. W praktyce nie mógł tego uczynić w niedzielę. Z dokumentacji PZPR wynika, że legitymację partyjną złożył 15 grudnia, a skreślenie z listy członków nastąpiło na mocy uchwały KU 22 stycznia 1982 r.⁶³ W okresie przynależności do PZPR B. Cygler nie wykazywał neofickiej gorliwości w umacnianiu oficjalnie obowiązującej ideologii. Jak ujął to prof. Borzyszkowski:

[B. Cygler] w każdej rzeczywistości starał się pomagać, a przynajmniej nie szkodzić. Jego życzliwość wobec innych ludzi nie obejmowała jednak wszystkich, np. donosicieli... Niejednego próbował sprowadzić ze złej drogi. Bogusław przeszedł przez życie z godnością⁶⁴.

Podobną ocenę B. Cyglera przedstawił na początku 1988 r. rektor UG prof. dr hab. Czesław Jackowiak:

[B. Cygler] należy do tych nauczycieli akademickich, niestety coraz rzadziej spotykanych, którzy mają stale na uwadze potrzeby i interesy Uczelni i środowiska.

⁵⁸ „Bogusław Cygler”, *Biuletyn Informacji Publicznej IPN*, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/99967>, dostęp: 31.12.2021.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora dr hab. Cygler Bogusław 1987–1988, k. 5: [Bogusław Cygler, Życiorys, Gdańsk, 29 czerwca 1987 r.].

⁶¹ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Wniosek Prodzikana Wydziału Humanistycznego do Rektora WSP, Gdańsk, 19 lipca 1969 r.].

⁶² AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora dr. hab., Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 5: [Bogusław Cygler, Życiorys, Gdańsk, 29 czerwca 1987 r.].

⁶³ „Bogusław Cygler”, *Biuletyn Informacji Publicznej IPN*.

⁶⁴ Borzyszkowski, „Profesor Bogusław Cygler”, 342.

Potrafi o te interesy walczyć, nawet wówczas, gdy może się to odbić na jego własnej karierze naukowej⁶⁵.

1 października 1968 r. B. Cygler został członkiem Senackiej Komisji Inwestycyjnej⁶⁶. Z dniem 10 lutego 1970 r. rektor powołał Go na przewodniczącego Uczelnianej Komisji Odznaczeń⁶⁷. Najwidoczniej jednak odmówił przyjęcia tej funkcji, gdyż rektor (odpowiadając na pismo B. Cyglera z 9 kwietnia 1970 r.) odwołał go z niej z dniem 29 kwietnia 1970 r.⁶⁸

19 lutego 1970 r. prof. J. Sokołowski – jeszcze jako rektor WSP – powołał doc. dr. B. Cyglera na kierownika Studium Podyplomowego Wychowania Obywatelskiego na okres od 1 stycznia 1970 r. do 31 marca 1972 r.⁶⁹ Już po utworzeniu UG, 9 października 1970 r., rektor Sokołowski ponownie powołał B. Cyglera na stanowisko kierownika Podyplomowego Studium Wychowania Obywatelskiego w Instytucie Historii na Wydziale Historycznym na kadencję od 1 października 1970 r. do 30 września 1972 r.⁷⁰ Jednakże ze względu na wyjazd do Francji na stypendium B. Cygler przestał być kierownikiem Studium na własną prośbę w dniu 30 listopada 1971 r.

4 grudnia 1972 r. został członkiem Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej i w tym samym dniu – Społecznym Inspektorem Ruchu Drogowego ORM⁷¹.

W latach 1977–1980 pełnił funkcję prezesa Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej w Gdańsku⁷². Od 1977 r. był również członkiem Rady Naukowej Biblioteki PAN w Gdańsku. Przez wiele kadencji pełnił funkcję członka Rady Naukowej Instytutu Bałtyckiego. W 1982 r. został członkiem

⁶⁵ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 62; Czesław Jackowiak, Opinia działalności dydaktyczno-wychowawczej i organizacyjnej doc. dr. hab. Bogusława Cyglera, [Gdańsk, po 21 stycznia 1988 r.].

⁶⁶ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Powołanie doc. dr. B. Cyglera przez Rektora prof. dr. Janusza Sokołowskiego na członka Senackiej Komisji Inwestycyjnej, Gdańsk, 7 października 1968 r.].

⁶⁷ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Powołanie doc. dr. B. Cyglera przez Rektora prof. dr. Janusza Sokołowskiego na Przewodniczącego Uczelnianej Komisji Odznaczeń, Gdańsk, 16 lutego 1970 r.].

⁶⁸ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Odwołanie doc. dr. B. Cyglera przez Rektora prof. dr. Janusza Sokołowskiego z funkcji Przewodniczącego Uczelnianej Komisji Odznaczeń, Gdańsk, 28 kwietnia 1970 r.].

⁶⁹ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Powołanie doc. dr. B. Cyglera na stanowisko kierownika Studium Podyplomowego Wychowania Obywatelskiego, Gdańsk, 19 lutego 1970 r.].

⁷⁰ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Powołanie doc. dr. B. Cyglera na stanowisko kierownika Podyplomowego Studium Wychowania Obywatelskiego, Gdańsk, 9 października 1970 r.].

⁷¹ „Bogusław Cygler”, *Biuletyn Informacji Publicznej IPN*.

⁷² J. Borzyszkowski („Profesor Bogusław Cygler”, 339, przyp. 14) podaje, że B. Cygler był prezesem Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej w latach 1977–1981.

Związku Zawodowego Pracowników Nauki UG i przez pierwszą kadencję był członkiem Zarządu Uczelnianego tego związku. W 1985 r. został prezesem Oddziału Gdańskiego Towarzystwa Historycznego. W latach 1985–1987 pełnił funkcję przewodniczącego Wydziału I (Nauk Społecznych i Humanistycznych) Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, potem funkcję wiceprzewodniczącego⁷³.

Był wielokrotnie odznaczony. Z ważniejszych posiadanych odznaczeń wymienić należy (w porządku chronologicznym): 1968 r. – Za Zasługi dla Gdańska; 1970 r. – Srebrny Krzyż Zasługi; 1973 r. – Zasłużonym Ziemi Gdańskiej; 1977 r. – Złota Odznaka: Zasłużony dla Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych; 1977 r. – W 20. rocznicę zorganizowania ruchu laickiego w Polsce Ludowej – za wieloletnią i aktywną działalność; 1977 r. – Za Zasługi dla Miasta Słupska; 1978 r. – Medal Komisji Edukacji Narodowej; 1978 r. – Brązowy Medal: Za Zasługi dla Obronności Kraju; 1979 r. – Za Zasługi dla Województwa Słupskiego; 1979 r. – Odznaka Zasłużonego Działacza Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej; 1979 r. – Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski; 1980 r. – Za zasługi dla Województwa Elbląskiego; 1980 r. – Złota Odznaka: W Służbie Penitencjarnej; 1981 r. – Zasłużony Nauczyciel PRL; 1981 r. – Medal Alliance Française⁷⁴. Od momentu wystąpienia z PZPR aż do końca okresu PRL brak informacji o uzyskanych przez B. Cyglera kolejnych medalach i odznaczeniach.

Dwukrotnie otrzymał nagrody MNSWiT: w 1975 r. – Nagrodę III stopnia za osiągnięcia dydaktyczno-organizacyjne⁷⁵, a w 1977 r. – Nagrodę II stopnia za osiągnięcia naukowo-badawcze⁷⁶.

Wielokrotnie otrzymywał nagrody rektora UG⁷⁷. W tym miejscu warto przytoczyć fragment uzasadnienia, które sporządził dyrektor IH prof. R. Wapiński, występując w 1971 r. z wnioskiem o przyznanie B. Cyglerowi nagrody:

⁷³ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 5: [Bogusław Cygler, Życiorys, Gdańsk, 29 czerwca 1987 r.].

⁷⁴ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 5: [Bogusław Cygler, Życiorys, Gdańsk, 29 czerwca 1987 r.].

⁷⁵ Jak stwierdził sam B. Cygler, nagrodę tę otrzymał za: „[...] za organizację dydaktyki, wyposażenie jej w pomoce audiowizualne i aparaturę kserograficzną”, zob. AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 59: Bogusław Cygler, Krótki autoreferat informujący o zainteresowaniach i osiągnięciach w działalności naukowo-badawczej i dydaktyczno-wychowawczej, [Gdańsk, luty 1988 r.].

⁷⁶ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 6: [Bogusław Cygler, Życiorys, Gdańsk, 29 czerwca 1987 r.].

⁷⁷ Warto w tym miejscu wspomnieć, że Profesor otrzymał m.in.: w 1976 r. – nagrodę indywidualną Rektora UG za osiągnięcia w pracy organizacyjnej i naukowo-wychowawczej; w 1978 r. – nagrodę indywidualną Rektora UG za osiągnięcia w pracy organizacyjnej; w 1979 r. – nagrodę indywidualną Rektora UG za osiągnięcia w pracy dydaktyczno-wychowawczej i organizacyjnej; w 1980 r. – nagrodę indywidualną Rektora UG za osiągnięcia w pracy dydaktyczno-wychowawczej; w 1981 r. – nagrodę indywidualną Rektora UG za osiągnięcia w pracy dydaktyczno-wychowawczej; w 1983 r. – nagrodę indywidualną naukową Rektora UG I stopnia; w 1987 r. – nagrodę indywidualną naukową Rektora UG I stopnia; w 1989 r. – nagrodę indywidualną Rektora UG za osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze

Wniosek ten uzasadniam przede wszystkim uzyskaniem w roku ak. 1970/1971 przez doc. dr B. Cyglera stopnia naukowego doktora habilitowanego. To, że mimo otrzymania etatu docenta kontynuował on pracę habilitacyjną i zdecydował się przebyć tą normalną dla pracownika naukowego drogę powinno być moim zdaniem szczególnie podkreślone⁷⁸.

Główne obszary badań naukowych i kariera naukowa

Głównym obszarem badań naukowych B. Cyglera były dzieje Wielkiej Emigracji. Temu zagadnieniu poświęcone były publikacje umożliwiające zdobycie kolejnych stopni i tytułów naukowych: doktora, doktora habilitowanego oraz profesora. Tak zainteresowania badawcze B. Cyglera scharakteryzował Władysław Zajewski: „Tak więc organizacje polityczne Wielkiej Emigracji, prasa demokratyczna i zjednoczeniowa, inicjatywy powstańcze, przywódcy ideowi i polityczni nurtu demokratycznego emigracji – stali się jego główną domeną badawczą”⁷⁹. Komisja obradująca pod przewodnictwem prof. Wapińskiego stwierdziła w 1988 r., że B. Cygler po habilitacji „swoją uwagę badawczą poświęcił dziejom myśli politycznej, stosunkowi Wielkiej Emigracji do kurii rzymskiej, poglądom Joachima Lelewela na genezę, funkcję i rolę religii oraz na dzieje Kościoła rzymskokatolickiego w przeszłości Polski i w skali powszechnej”⁸⁰. Sam opisywany tu stwierdzał:

Moje zainteresowania naukowo-badawcze koncentrują się na epoce ruchów narodowowyzwoleńczych w końcu XVIII i w XIX w. na ziemiach polskich i ich międzynarodowym znaczeniu. Szczególnie absorbują mnie problemy wychodźstwa politycznego z kraju po kolejnych klęskach powstańczych. Na szczególną uwagę zasługują tu dzieje Wielkiej Emigracji po upadku powstania listopadowego. Zajmowałem się więc ugrupowaniami demokratycznymi, głównie nurtem lelewelowskim na wychodźstwie listopadowym i jego związkami z krajem, jak też z organizacjami liberalnymi i rewolucyjnymi w państwach zaborczych oraz zachodnioeuropejskich, we Francji, Belgii, Anglii i państwach niemieckich. Następnym zagadnieniem mnie interesującym są dzieje

i organizacyjne oraz za kierowanie Instytutem Historii na Wydziale Filologiczno-Historycznym; w 1990 r. – nagrodę indywidualną naukową Rektora UG II stopnia; w 1993 r. – nagrodę indywidualną Rektora UG I stopnia za osiągnięcia w dziedzinie naukowej; w 1994 r. – nagrodę indywidualną Rektora UG I stopnia za osiągnięcia w dziedzinie dydaktyczno-wychowawczej i organizacyjnej, za pracę w Rektorskiej Komisji ds. Badań Naukowych; w 2005 r. – nagrodę indywidualną Rektora UG za osiągnięcia dydaktyczne i za wieloletnią działalność organizacyjną.

⁷⁸ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Uzasadnienie wniosku o przyznanie nagrody Rektora Uniwersytetu Gdańskiego dr. hab. Bogusławowi Cyglerowi, docentowi IH UG, Gdańsk, [przed 22 października 1971 r.].

⁷⁹ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 31: Władysław Zajewski, Ocena dorobku naukowego doc. dr. hab. Bogusława Cyglera w związku z wnioskiem o nadanie tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego, Gdańsk, 3 sierpnia 1987 r.

⁸⁰ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 41: Wniosek o nadanie przez Radę Państwa tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych ob. Bogusławowi Antoniemu Jakubowi Cyglerowi, docentowi w Instytucie Historii Uniwersytetu Gdańskiego, [po 21 stycznia 1988 r.].

myśli politycznej, stosunek Wielkiej Emigracji do kurii rzymskiej, poglądy Joachima Lelewela na genezę, funkcję i rolę religii oraz na dzieje Kościoła rzymskokatolickiego w przeszłości Polski i w skali powszechnej. Tym zagadnieniom poświęcone są wszystkie moje dotychczasowe publikacje, jak i przygotowane do druku⁸¹.

W okresie swojej aktywności naukowej B. Cygler nie brał czynnego udziału w konferencjach naukowych za granicą, ale uczestniczył w kilku konferencjach krajowych o charakterze międzynarodowym⁸². Publikował w zasadzie wyłącznie po polsku. Do wyjątków należy opublikowany w 1967 r. po francusku króciutki popularny tekst o miejscach związanych z Polakami i Polską w Paryżu pt. *Sur les traces du passé (Śladami przeszłości)* i wydana w 1994 r. recenzja książki Stefana Kieniewicza, Andrzeja Zahorskiego i Władysława Zajewskiego o trzech powstaniach narodowych, zatytułowana *Une oeuvre de trois éminents historiens (Dzieło trzech wybitnych historyków)*; por. bibliografia prac B. Cyglera na końcu książki).

Po rozpoczęciu pracy zawodowej B. Cygler bardzo szybko podjął starania o uzyskanie stopnia naukowego doktora. Już 1 marca 1960 r. zwrócił się do dziekana Wydziału Humanistycznego WSP doc. dr. Edmunda Cieślaka z prośbą o otwarcie przewodu doktorskiego, zgłaszając jako temat rozprawy doktorskiej: „Zjednoczenie Emigracji Polskiej 1837–1846”⁸³. Rada Wydziału Humanistycznego WSP na posiedzeniu 3 marca 1960 r. otworzyła przewód doktorski i wyznaczyła na promotora prof. W. Łukaszewicza. Egzaminatory doktorskie B. Cygler zdał z historii Polski i powszechnej oraz z socjologii⁸⁴. W skład komisji egzaminacyjnej wchodził: dziekan doc. dr E. Cieślak, prof. W. Łukaszewicz, prof. dr Stanisław Kowalski i doc. dr Tadeusz Mencil⁸⁵. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych B. Cygler uzyskał na podstawie przedłożonej pracy doktorskiej pt. „Zjednoczenie Emigracji Polskiej 1837–1846” na mocy uchwały Rady Wydziału Humanistycznego

⁸¹ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 59: B. Cygler, Krótki autoreferat informujący o zainteresowaniach i osiągnięciach w działalności naukowo-badawczej i dydaktyczno-wychowawczej, [Gdańsk], luty 1988 r.

⁸² AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 42: Wniosek o nadanie przez Radę Państwa tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych ob. Bogusławowi Antoniemu Jakubowi Cyglerowi, docentowi w Instytucie Historii Uniwersytetu Gdańskiego, [Gdańsk, po 21 stycznia 1988 r.].

⁸³ AUG, sygn. 13/62, Akta osobowe przewodu doktorskiego mgr. Bogusława Cyglera, k. nienumerowana: Podanie B. Cyglera, 1 marca 1960 r.

⁸⁴ AUG, sygn. 13/62, Akta osobowe przewodu doktorskiego mgr. Bogusława Cyglera, k. nienumerowana: Odpis dyplomu o nadaniu stopnia naukowego doktora, B. Cygler 15 czerwca 1962.

⁸⁵ Pytania egzaminacyjne z historii: 1) Kwestia agrarno-chłopska w programach ugrupowań Wielkiej Emigracji – ocena dobra; 2) Charakterystyka polskich ruchów narodowo-wyzwoleńczych – ocena dobra. Ocena ogólna: dobra. Pytania egzaminacyjne dotyczące głównych zasad filozofii: 1) Podstawowe kierunki socjologii polskiej; 2) Zagadnienie czynników rozwoju społecznego w socjologii marksistowskiej; 3) Migracje a dezintegracja i integracja społeczna. Ocena ogólna: dobra. Zob. AUG, sygn. 13/62, Akta osobowe przewodu doktorskiego mgr. Bogusława Cyglera, k. nienumerowana: Protokół z egzaminów doktorskich mgr. Bogusława Cyglera, Gdańsk, 15 czerwca 1962 r.

WSP z 15 czerwca 1962 r. Recenzentami byli doc. dr T. Mencil oraz prof. dr hab. Juliusz Willaume, obaj z Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Z powodu choroby J. Willaume nie mógł przybyć i uczestniczyć w egzaminach doktorskich oraz obronie pracy doktorskiej.

Niestety w aktach archiwum uczelnianego nie zachował się tekst recenzji J. Willaume'a, choć wiadomo, że została ona przesłana do na ręce dziekana⁸⁶. Natomiast w bardzo krótkiej (trzy strony maszynopisu) i mało entuzjastycznej opinii drugi recenzent, doc. dr T. Mencil, podkreślił:

[...] bardzo sumienne zebranie źródeł, przede wszystkim krajowych oraz oparcie się w wykładzie bezpośrednio na podstawie źródłowej w tak pełnym zestawieniu przez nikogo dotychczas nie zebranej. Autor wykazał w pracy duże umiejętności w dziedzinie opanowania warsztatu historycznego, dojrzałość w ujmowaniu zagadnień, a sugerowane poprzednio [we wcześniejszych fragmentach recenzji T. Mencela] zmiany konstrukcyjne i uzupełnienia problemowe, nie odbierają pracy jej istotnej wartości naukowej w postaci wydobycia i przedstawienia zagadnienia bardzo istotnego dla życia i działalności Wielkiej Emigracji. Praca doktorska mgra Bogusława Cyglera stanowi samodzielny wysiłek badawczy autora i zdaniem recenzenta jako wnosząca szereg nowych wartości naukowych odpowiada w zupełności warunkom pracy doktorskiej⁸⁷.

Wydaną drukiem pracę tak ocenił inny znawca epoki prof. dr hab. Andrzej Feliks Grabski:

Debiut [B. Cyglera] był zaiste znakomity: praca ta, aczkolwiek wydana została w sposób horrendalnie paskudny – na podłym papierze, techniką powielaczową, co sprawia, że po latach niektóre strony są zupełnie nieczytelne – stanowiła istotne osiągnięcie badawcze młodego autora i zachowuje swoją naukową wartość po dziś dzień. [...] jego monografia oparła się zrębowi czasu i w swym podstawowym trzonie nadal jest aktualna i wciąż ... pozostaje jedyną, rzeczywiście poważną rozprawą o tym ugrupowaniu [tj. Zjednoczeniu Emigracji Polskiej]⁸⁸.

W 1966 r. B. Cygler wyjechał na trzymiesięczne stypendium do Francji (1 października 1966 – 1 stycznia 1967)⁸⁹. Zbierał tam materiały do habilitacji. Dodać można, że po powrocie do Polski opisał pozostałe w Paryżu pamiątki lub miejsca

⁸⁶ AUG, sygn. 13/62, Akta osobowe przewodu doktorskiego mgr. Bogusława Cyglera, k. nie-numerowana: [Pismo J. Willaume'a kierowane do Dziekana Wydziału Humanistycznego, Lublin, 12 maja 1962 r.].

⁸⁷ AUG, sygn. 13/62, Akta osobowe przewodu doktorskiego mgr. Bogusława Cyglera, k. nie-numerowana: Tadeusz Mencil, Opinia o pracy doktorskiej mgr. Bogusława Cyglera, Zjednoczenie Emigracji Polskiej 1837–1846, Lublin, 26 maja 1962 r.

⁸⁸ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 23–24: Andrzej Feliks Grabski, Szczegółowa recenzja z dorobku naukowego doc. dr. hab. Bogusława Cyglera, Łódź, 16 lipca 1987 r.

⁸⁹ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Pismo Prorektora doc. dr. Romana Wapińskiego do Samodzielnej Sekcji Osobowej, Gdańsk, 20 października 1966 r.].

związane w szczególny sposób z pobytem Polaków w nadsekwąńskiej stolicy w krótkim tekście zamieszczonym w *Głosie Wybrzeża*⁹⁰.

Stopień naukowy doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii powszechnej i Polski XIX w. uzyskał na podstawie oceny ogólnego dorobku naukowego i przedłożonej rozprawy habilitacyjnej pt. „Działalność polityczno-społeczna Joachima Lelewela na emigracji w latach 1831–1861” na mocy uchwały Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z 24 lutego 1971 r. Wiceminister Wit Drapich zatwierdził tę uchwałę 28 maja 1971 r.

Również tę pracę ocenił prof. A.F. Grabski:

[...] wydana [została] tym razem nie tylko poprawnie, ale wręcz znakomicie przez Gdańskie Towarzystwo Naukowe w 1969 r. [...] Mogę bez przesady stwierdzić, że monografia B. Cyglera była dla mnie znakomitym punktem wyjścia dla moich własnych poszukiwań: przyniosła ona ogromnie wyważone podsumowanie wszystkiego, co do tej pory powiedziano w nauce o politycznej i społecznej aktywności Lelewela podczas całego jego emigranckiego żywota, ponadto wprowadziła wiele, i to pierwszorzędných, nowych ustaleń, które wpisują się na konto osiągnięć badawczych autora⁹¹.

Wtórował mu Władysław Zajewski:

Rozprawa habilitacyjna docenta Cyglera jest właściwie do chwili obecnej uznawana przez naszą historiografię za najbardziej wyczerpującą, solidną biografię Lelewela po upadku powstania listopadowego. [...] Nie będzie przeto przesadą moje stwierdzenie, że zawarty w tej książce oraz innych artykułach dorobek B. Cyglera o życiu i działalności politycznej Joachima Lelewela sytuuje go na poczesnym miejscu w gronie najwybitniejszych znawców działalności Joachima Lelewela⁹².

Wkrótce po uzyskaniu habilitacji, 3 grudnia 1971 r., B. Cygler wyjechał na sześciomiesięczny staż naukowy do Paryża⁹³. Pełnione po powrocie do kraju stanowiska kierownicze w strukturze UG spowolniły jego działalność naukową. Według stanu na 1 lutego 1974 r. opublikował dwie monografie i 15 artykułów, rozpraw

⁹⁰ Bogusław Cygler, „Pamiętki polskie w Paryżu”, *Głos Wybrzeża* 185 (5–6. 08.1967): 3.

⁹¹ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 24–25: Andrzej Feliks Grabski, Szczegółowa recenzja z dorobku naukowego doc. dr. hab. Bogusława Cyglera, Łódź, 16 lipca 1987 r.

⁹² AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora dr hab. Cygler Bogusław 1987–1988, k. 31–32: Władysław Zajewski, Ocena dorobku naukowego doc. dr. hab. Bogusława Cyglera w związku z wnioskiem o nadanie tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego, Gdańsk, 3 sierpnia 1987 r.

⁹³ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Zawiadomienie Prorektora ds. Nauki prof. dr. hab. Jana Wojewnika, Gdańsk, 3 grudnia 1971 r. Sam B. Cygler podawał w swoim życiorysie, że wyjazd ten miał miejsce pod koniec lata 1971 r. Por.: AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 4: [Bogusław Cygler, Życiorys, Gdańsk, 29 czerwca 1987 r.].

naukowych lub rozdziałów w pracach zbiorowych⁹⁴. Dorobek ten jednak stopniowo wzrastał, co umożliwiło B. Cyglerowi w końcu lat 80. XX w. podjęcie starań o uzyskanie tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego.

25 czerwca 1987 r. Rada Wydziału Humanistycznego UG na wniosek dyrektora IH prof. R. Wapińskiego powołała komisję w sprawie wszczęcia przewodu o nadanie tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego i powołanie na stanowisko profesora doc. dr. hab. B. Cyglera. W jej skład weszli: prof. dr hab. Stanisław Gierszewski, prof. dr hab. Stanisław Mikos oraz jako przewodniczący prof. dr hab. R. Wapiński⁹⁵. W momencie rozpoczęcia procedury oprócz dorobku naukowego B. Cygler legitymował się dużym dorobkiem organizacyjnym i dydaktycznym. Według stanu na 29 czerwca 1987 r. wypromował 86 magistrów historii oraz jednego doktora⁹⁶.

Po zapoznaniu się z dorobkiem naukowym i dydaktycznym B. Cyglera komisja uznała Jego wniosek za w pełni uzasadniony. W skład dorobku naukowego wykazanego w dokumentacji wchodziło 47 publikacji (cztery książki, 12 artykułów, sześć recenzji i 25 artykułów popularnonaukowych). Z tej liczby na okres po uzyskaniu habilitacji przypadało 36 prac (w tym trzy – właściwie dwie – książki i siedem artykułów). Komisja podkreśliła również, że trzy prace (w tym dwie obszernie rozprawy naukowe) znajdowały się jeszcze w druku oraz że Naukowiec przygotował monografię poświęconą omówieniu stanowiska J. Lelewela wobec religii⁹⁷. Komisja zaproponowała, aby recenzentami dorobku naukowego B. Cyglera zostali: prof. dr hab. Stefan Kieniewicz z Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dr hab. A.F. Grabski z Instytutu Historii PAN w Warszawie, prof. dr hab. Henryk Kocój z Uniwersytetu Śląskiego oraz prof. dr hab. Władysław Zajewski z Instytutu Historii PAN w Gdańsku⁹⁸. 9 lipca 1987 r. Rada Wydziału Humanistycznego jednogłośnie zatwierdziła zaproponowanych przez komisję recenzentów⁹⁹. Recenzenci pozytywnie, ale dość surowo ocenili dorobek naukowy B. Cyglera. Wyraźne zastrzeżenia do dorobku sformułował prof.

⁹⁴ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Karta informacyjna nr 7111 pracownika z wyższym wykształceniem (wg stanu na 1 lutego 1974 r.).

⁹⁵ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 3: Wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziału Humanistycznego z 25 czerwca 1987 r., Gdańsk, 25 czerwca 1987 r.

⁹⁶ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 4: Bogusław Cygler, Życiorys, Gdańsk, 29 czerwca 1987 r.

⁹⁷ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 18–19: Wniosek Komisji w sprawie dalszego postępowania o nadanie tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego i powołanie na stanowisko profesora doc. dr. hab. Bogusława Cyglera, Gdańsk, 2 lipca 1987 r.

⁹⁸ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 19: Wniosek Komisji w sprawie dalszego postępowania o nadanie tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego i powołanie na stanowisko profesora doc. dr. hab. Bogusława Cyglera, Gdańsk, 2 lipca 1987 r.

⁹⁹ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 20: Wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziału Historycznego z 9 lipca 1987 r., Gdańsk, 9 lipca 1987 r.

Kieniewicz, pisząc m.in.: „Naukowy jego dorobek od czasu poprzedniego awansu z 1968 r. nie jest obfity. Składają się nań: jedna książeczka z 1976, kilka lelewelewskich przyczynków, kilka recenzji, jeden biogram w PSB i dość sporo drobiazgów o charakterze popularnym”¹⁰⁰. Docenił jednak warsztat naukowy oraz aktywność dydaktyczną i organizacyjną. Drugi z recenzentów, prof. Grabski, napisał, że wprawdzie nie znał 57-stronnicowej monografii z 1987 r. o powstańcach listopadowych w Elblągu i na Żuławach („nie mogłem jej znaleźć ani w łódzkich bibliotekach, ani w handlu księgarskim”), ale drugą monografię – poświęconą pułkownikowi Ludwikowi Oborskiemu – znał i cenił. Recenzent dostrzegał wprawdzie mankamenty tej wydanej w 1976 r. publikacji, ale stwierdzał: „[...] książka B. Cyglera staje się impulsem dla dalszych badań, co tylko świadczy o jej naukowym znaczeniu. Jest to do dziś bardzo cenna praca, szkoda, że mało znana zagranicznym zwłaszcza uczonym”¹⁰¹. Dalej prof. Grabski uznał, że pozostały dorobek B. Cyglera to „szereg poważnych artykułów” oraz wiele prac popularnonaukowych. W swej ocenie uwzględnił również dwa studia z problematyki lelewelewskiej oraz jedno z historii regionalnej, które znajdowały się w druku¹⁰². W podsumowaniu stwierdził, że dorobek B. Cyglera:

[...] stanowi trwały, wartościowy wkład do nauki. [...] B. Cygler zajmuje się problematyką równie ważną, jak trudną, wymagającą od badacza z jednej strony ogromnej skrupulatności w badaniach źródłowych, z drugiej zaś szerokiego horyzontu widzenia problematyki w kontekście międzynarodowym¹⁰³.

Również prof. Zajewski pozytywnie ocenił dorobek B. Cyglera i wyraził przekonanie, że:

[...] osiągnięcia badawcze tego historyka, jego postawa jako dydaktyka i utalentowanego organizatora życia naukowego – uzasadniają wniosek Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego o przyznanie mu tytułu profesora nadzwyczajnego¹⁰⁴.

¹⁰⁰ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 21: Stefan Kieniewicz, Do Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego (w związku z pismem nr 1058/WHO/87 z 14 lipca br.), Warszawa, 21 sierpnia 1987 r.

¹⁰¹ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 25–26: Andrzej Feliks Grabski, Szczegółowa recenzja z dorobku naukowego doc. dr hab. Bogusława Cyglera, Łódź, 16 lipca 1987 r.

¹⁰² AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 26–27: Andrzej Feliks Grabski, Szczegółowa recenzja z dorobku naukowego doc. dr hab. Bogusława Cyglera, Łódź, 16 lipca 1987 r.

¹⁰³ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 27: Andrzej Feliks Grabski, Szczegółowa recenzja z dorobku naukowego doc. dr hab. Bogusława Cyglera, Łódź, 16 lipca 1987 r.

¹⁰⁴ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 34: Władysław Zajewski, Ocena dorobku naukowego doc. dr hab. Bogusława Cyglera w związku z wnioskiem o nadanie tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego, Gdańsk, 3 sierpnia 1987 r.

Czwarty z wyznaczonych recenzentów – prof. Kocój, nie zdołał napisać recenzji. Wiadomo, że próbował podjąć się tego zadania, gdyż jeszcze 16 listopada 1987 r. dziekan Wydziału Humanistycznego doc. dr hab. Edmund Kotarski wystosował pismo (l.dz. 208/WHO/87), w którym stwierdzał, że: „W nawiązaniu do rozmowy telefonicznej – zgodnie z umową – przesyłamy Panu Profesorowi wszystkie publikacje doc. dr hab. Bogusława Cyglera, którymi autor dysponuje”¹⁰⁵. Jednak ostatecznie odmówił napisania recenzji, tłumacząc się bardzo złym stanem zdrowia, na co przedstawił nawet stosowne zaświadczenie lekarskie. W obliczu powyższej okoliczności Rada Wydziału Humanistycznego na posiedzeniu 17 grudnia 1987 r. przychyliła się do wniosku komisji, by ograniczyć się jedynie do trzech przesłanych recenzji¹⁰⁶.

Skutek był taki, że komisja działająca pod przewodnictwem prof. R. Wapińskiego na podstawie recenzji S. Kieniewicz, A.F. Grabskiego i W. Zajewskiego zwróciła się do Rady Wydziału Humanistycznego UG z wnioskiem o nadanie B. Cyglerowi tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego i mianowanie go na to stanowisko¹⁰⁷. We wniosku z początku 1988 r. komisja zapisała, że na opublikowany dorobek badawczy składa się już 48 prac (od momentu rozpoczęcia procedury awansowej z 1987 r. przybyła jedna publikacja artykułu naukowego). Ponadto liczba wypromowanych magistrów wzrosła z 86 do 90¹⁰⁸.

Uchwałę w sprawie nadania tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego Rada Wydziału Humanistycznego podjęła 21 stycznia 1988 r. w głosowaniu tajnym (uprawnionych – 68 osób, obecnych – 49, głosowało za wnioskiem – 43, przeciw – pięć osób, wstrzymała się – jedna osoba). Rada podjęła również decyzję o przekazaniu wniosku na posiedzenie Senatu UG¹⁰⁹. Senat UG przegłosował wniosek o mianowanie na stanowisko profesora doc. dr hab. Bogusława Cyglera jeszcze w 1988 r., ale ze względu na zmiany polityczne końca lat 80. XX w. procedura uległa wydłużeniu. Ostatecznie 20 lipca 1990 r. prezydent RP Wojciech Jaruzelski nadał dr. hab. B. Cyglerowi tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych.

¹⁰⁵ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 39: [Pismo Dziekana WH Edmunda Kotarskiego do prof. Henryka Kocója, Gdańsk, 16 listopada 1987 r.].

¹⁰⁶ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 47: Wniosek komisji w sprawie nadania tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego i mianowanie na stanowisko profesora doc. dr hab. Bogusława Cyglera, [Gdańsk, przed 21 stycznia 1988 r.].

¹⁰⁷ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 44: Wniosek o nadanie przez Radę Państwa tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych ob. Bogusławowi Antoniemu Jakubowi Cyglerowi, docentowi w Instytucie Historii Uniwersytetu Gdańskiego, [Gdańsk, po 21 stycznia 1988 r.].

¹⁰⁸ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 46: Wniosek komisji w sprawie nadania tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego i mianowanie na stanowisko profesora doc. dr hab. Bogusława Cyglera, [Gdańsk, przed 21 stycznia 1988 r.].

¹⁰⁹ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 45: Wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziału Humanistycznego z 21 stycznia 1988 r., Gdańsk, 21 stycznia 1988 r.

Informację o uzyskaniu tytułu B. Cygler otrzymał, gdy przebywał w Anglii na zbieraniu jabłek. Tak wspominała ten moment jego córka Anna:

To był rok 1990 i szalała hiperinflacja. Trzeba było sobie jakoś radzić, więc Tata zgodził się pojechać ze mną i moim mężem na zbiór jabłek w Kent w Anglii. Mimo ciężkiej pracy bardzo dobrze sobie radził, bo zawsze lubił zajęcia na świeżym powietrzu. Parę tygodni po przyjeździe dostał list od Mamy, która napisała, że przyszło oficjalne zawiadomienie, że został profesorem i załączyła też wycinek z jakiejś trójmiejskiej gazety. A tam było napisane, że Bogusław Cygler został profesorem „nauk fizycznych”. Tata uśmiechnął się tylko i powiedział. „Skąd oni wiedzą, co ja teraz robię?”¹¹⁰.

Rzeczywiście „Głos Wybrzeża” 10 października 1990 r. pogratulował B. Cyglerowi nadania tytułu „profesora nauk fizycznych”¹¹¹. Jednak już następnego dnia gazeta sprostowała pomyłkę: „Bogusław Cygler z Uniwersytetu Gdańskiego został nominowany na profesora nauk humanistycznych, a nie jak podaliśmy – nauk fizycznych. Przepraszamy i jeszcze raz gratulujemy!”¹¹².

Opieka naukowa

Pierwsze seminaria magisterskie B. Cygler zaczął prowadzić w roku akademickim 1968/1969, już po tym, jak został zatrudniony na stanowisku docenta etatowego¹¹³. Swoją postawą i wiedzą wzbudzał wśród studentów zainteresowanie i szacunek.

Surowy, ale jednocześnie przystępny nauczyciel – wspomina profesora jego była studentka, prof. I. Sakowicz-Tebinka z Zakładu Historii Polski i Powszechnej XIX w. na UG. – Wykłady były szalenie interesujące, momentami nawet zabawne. Wplatał w nieciekawe anegdoty z literatury, która nam nie była znana. Wspominam te zajęcia z przyjemnością, chociaż minęło już tyle lat¹¹⁴.

Inna była studentka, a obecnie pracownik naukowy UG – dr A. Łysiak-Łątkowska, wspomina, że:

Wybierając jego seminarium magisterskie i przygotowując pracę pod jego kierunkiem, nie przypuszczałam, że będzie to początek kolejnego etapu związanego z nauką historii. Profesor dostrzegł moje zainteresowanie wiekiem XIX i zachęcił mnie do zgłębiania problematyki tej epoki. W ten sposób otworzył przede mną świat wiedzy, nauki i badań historycznych¹¹⁵.

¹¹⁰ Informacja mailowa uzyskana od córki Anny Kanthak, Gdańsk 31 grudnia 2021 r.

¹¹¹ „Nominacje profesorskie”, *Głos Wybrzeża* 236 (10.10.1990): 2.

¹¹² „Przepraszamy i gratulujemy”, *Głos Wybrzeża* 237 (11.10.1990): 3.

¹¹³ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 4: Bogusław Cygler, Życiorys, Gdańsk, 29 czerwca 1987 r.

¹¹⁴ Cyt. za: „Profesor dr hab. Bogusław Antoni Cygler”, *Gazeta Uniwersytecka* 1 (2021): 30.

¹¹⁵ Cyt. za: *ibidem*: 31.

Łącznie w latach 1970–2006 Profesor wypromował 158 magistrów historii.

Od 1972 r. B. Cygler prowadził seminarium doktorskie i do końca 1987 r. otworzył cztery przewody doktorskie, z których jeden zakończył się wypromowaniem doktora w 1987 r.¹¹⁶ Jest nim Andrzej Tadeusz Szmyt. Jego przewód został otwarty 17 czerwca 1983 r., a obrona miała miejsce 26 czerwca 1987 r. Na podstawie rozprawy pt. „Generał Józef Wysocki (1809–1873)” A.T. Szmyt uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii 9 lipca 1987 r.¹¹⁷

Łącznie w latach 1972–2006 pod opieką naukową prof. Cyglera stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii uzyskały trzy osoby. Oprócz A.T. Szmyta były to: 10 kwietnia 1997 r. I. Sakowicz-Tebinka na podstawie rozprawy „Liberalizm Konstantego Kawielina w epoce Wielkich Reform”¹¹⁸, oraz 19 maja 2000 r. A. Łysiak-Łątkowska na podstawie dysertacji zatytułowanej „Poglądy przedstawicieli polskiego Oświecenia na religię i rolę Kościoła rzymskokatolickiego w dziejach powszechnych i narodowych (H. Kołłątaja, S. Staszica, Jana Śniadeckiego, S.K. Potockiego, T. Czackiego)”¹¹⁹. B. Cygler był również recenzentem kilku prac doktorskich. Do 1987 r. opracował pięć recenzji rozpraw doktorskich obronionych na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu i na Uniwersytecie Gdańskim¹²⁰, a po tej dacie jeszcze co najmniej jedną recenzję¹²¹.

¹¹⁶ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 42: Wniosek o nadanie przez Radę Państwa tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych ob. Bogusławowi Antoniemu Jakubowi Cyglerowi, docentowi w Instytucie Historii Uniwersytetu Gdańskiego, [po 21 stycznia 1988 r.].

¹¹⁷ Obecnie dr hab. Andrzej Szmyt, prof. UWM, pełni funkcję Dziekana Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

¹¹⁸ Otwarcie przewodu nastąpiło 1 maja 1995 r. Recenzentami byli dr hab. Franciszek Nowiński, prof. UG, i prof. dr hab. Mieczysław Tąty z Uniwersytetu Warszawskiego.

¹¹⁹ Otwarcie przewodu nastąpiło 1 października 1996 r. Recenzentami byli prof. dr hab. Władysław Zajewski z IH PAN i prof. dr hab. Alina Barszczewska Kurpa z Uniwersytetu Łódzkiego.

¹²⁰ B. Cygler recenzował następujące prace doktorskie: 1) Urszula Wencel-Kalembkova, „Działalność polityczno-społeczna gen. J. Dwernickiego na emigracji w latach 1832–1848”, promotor: prof. Witold Łukaszewicz, UMK Toruń; 2) S. Jacyniak, „Działalność polityczno-wojskowa Władysława Zamoyskiego na emigracji w latach 1847–1856”, promotor: doc. dr hab. Sławomir Kalembka, UMK Toruń; 3) Leon Kowalewski, „Stanisław Wodzicki. Zarys monograficzny”, promotor: doc. dr Edmund Rabowicz, Instytut Filologii Polskiej UG; 4) Leszek Kuk, „Emigracja polska wobec dążeń emancypacyjnych narodów Europy Środkowo-Wschodniej w dobie Wiosny Ludów. Towarzystwo Słowiańskie w Paryżu i jego organ „La Pologne” w latach 1840–1851”, promotor: doc. dr hab. Sławomir Kalembka, UMK Toruń; 5) Zbigniew Opacki, „Poglądy H. Kamińskiego na Rosję i Rosjan”, promotor: doc. dr Genowefa Kurpisowa, Instytut Historii UG.

¹²¹ W 1999 r. napisał recenzję rozprawy doktorskiej Grzegorza Jarosława Łysoniewskiego, „Kościoł i religia katolicka w koncepcjach politycznych Hotelu Lambert w świetle publicystyki (1831–1846)”, promotor: prof. dr hab. Alina Barszczewska-Kurpa.

Bogusław Cygler prywatnie

B. Cygler miał 183 cm wzrostu i oczy koloru szarego¹²². Wzrok miał słaby, nie mógł więc zrealizować swojego zamiaru z młodości, by zostać pilotem. Nie spełnił również innego młodzieńczego marzenia – bycia marynarzem, podobno ze względu na zbyt wybuchowy temperament. Był mężczyzną o sprężystym kroku, który nie bał się żadnej pracy, nie tylko naukowej, ale i fizycznej. Jak deklarował sam B. Cygler, język francuski znał biegle w mowie i piśmie, słabo natomiast – język rosyjski¹²³. Uwielbiał oglądać boks i czytać kryminały. Kochał majsterkowanie i przyrodę¹²⁴. Uwielbiał spędzać wolny czas na działce i w domku rekreacyjnym w Siwiałce na Kociewiu¹²⁵. W kontaktach z innymi ludźmi był niezwykle porządnym, uczciwym i bezpośrednim. Jak wspominała prof. I. Sakowicz-Tebinka: „W razie jakichś pretensji miał zwyczaj mówić prosto w twarz, co myśli”¹²⁶. Profesor Wapiński w opinii z 1988 r. zapisał m.in., że B. Cyglera cechuje „życzliwość wobec ludzi. Jest koleżeński i czuły na troski innych”¹²⁷.

Tuż po ukończeniu studiów i zatrudnieniu na WSP B. Cygler ożenił się z Barbarą Śródka (6 października 1936 r. w Osiakowie k. Wielunia – 29 kwietnia 2023). Ślub z poznaną na studiach historycznych koleżanką odbył się 15 grudnia 1958 r. Z tego związku narodziły się dwie córki – Anna (ur. 18 września 1960 r.) i Dagmara (ur. 9 kwietnia 1974 r.)¹²⁸. Żona Barbara była nauczycielką historii, a w latach 1979–1982 dyrektorką IV Liceum Ogólnokształcącego im. Morskiej Brygady Okręgów Pogranicza w Gdańsku.

Jak wspominały go córki Anna i Karolina (wł. Dagmara)¹²⁹:

Był dla nas skarbnicą wiedzy na prawie każdy temat (choć nauki ścisłe nie należały do jego ulubionych), chodzącą encyklopedią i słownikiem. Znał na pamięć mnóstwo wierszy. [...] Zatrzymywał się przy każdym proszącym o jałmużnę. Pytany o to, odpowiadał, że przecież człowiek prosi, bo potrzebuje, i należy pomagać, dzielić się, jeśli jest czym¹³⁰.

¹²² AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: [Kserokopia dowodu osobistego B. Cyglera, Gdańsk, 13 stycznia 2006 r.].

¹²³ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Kwestionariusz osobowy, [po 1974 r.].

¹²⁴ Mowa pogrzebowa wygłoszona przez córki – Annę i Karolinę (Dagmarę), Gdańsk, 5 stycznia 2021 r., tekst mowy w zbiorach prywatnych autora.

¹²⁵ Borzyszkowski, „Profesor Bogusław Cygler”, 341.

¹²⁶ „Profesor dr hab. Bogusław Antoni Cygler”, *Gazeta Uniwersytecka* 1 (2021): 31.

¹²⁷ AUG, sygn. 8004/29, Nadanie tytułu profesora, dr hab. Cygler Bogusław, 1987–1988, k. 55: Roman Wapiński, Ocena postawy obywatelskiej doc. dr. hab. Bogusława Cyglera, Gdańsk, 14 stycznia 1988 r.

¹²⁸ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Kwestionariusz osobowy, [po 1974 r.].

¹²⁹ O Annie i Dagmarze (Karolinie) Cygler szerzej patrz: Borzyszkowski, „Profesor Bogusław Cygler”, 341, przyp. 18.

¹³⁰ Mowa pogrzebowa wygłoszona przez córki – Annę i Karolinę (Dagmarę).

Niewiele możemy powiedzieć o warunkach mieszkaniowych B. Cyglera tuż po sprowadzeniu się do Gdańska. Wiadomo, że co najmniej od 1959 r. do pierwszej połowy lat 70. XX w. mieszkał przy ul. Ignacego Krasickiego 9 w Gdańsku-Brzeźnie. Podobno w pierwszych latach zatrudnienia do pracy jeździł pomalowanym na fioletowo motorem węgierskiej marki Pannonia¹³¹.

Nieco więcej można powiedzieć o warunkach bytowych B. Cyglera i jego rodziny według stanu na 1 lutego 1974 r.¹³² B. Cygler mieszkał (wraz z trzema pozostałym członkami rodziny: mamą, żoną i córką) w mieszkaniu przy ul. Emilii Plater 10/13 w Gdańsku-Brzeźnie. Było to trzypokojowe mieszkanie spółdzielcze lokatorskie o powierzchni mieszkalnej 45 m² (plus łazienka i kuchnia). Łączny czas dojazdu i dojścia do pracy zajmował mu nie więcej niż godzinę. Do pracy dojeżdżał komunikacją miejską. W ankiecie z 1982 r. stwierdził, że ma zadowalające warunki mieszkaniowe oraz że w trzypokojowym mieszkaniu mieszka pięć osób, w tym czterech członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu¹³³. W mieszkaniu tym mieszkał także po przejściu na emeryturę. Nie był osobą dbającą o dobra materialne. Jak wspominały go córki: „[...] był idealistą, który nigdy nie przykładał wagi do korzyści materialnych. Kiedy czasem skarżyliśmy, że brakuje nam tylu rzeczy, odpowiadał, że «w Wietnamie mają gorzej»”¹³⁴.

Profesor po przejściu na emeryturę zachował dobre wspomnienia z pracy na uczelni i nadal uczestniczył w ważniejszych wydarzeniach na Wydziale Historycznym. Nie zapominali o nim również byli uczniowie, współpracownicy i przyjaciele. 3 czerwca 2016 r. w 80. rocznicę Jego urodzin i jednocześnie w 10. rocznicę przejścia na zasłużoną emeryturę dziekan Wydziału Historycznego prof. dr hab. Wiesław Długokęcki zorganizował uroczyste spotkanie pracowników Wydziału z Profesorem, w którym uczestniczył i piszący niniejsze słowa¹³⁵. Do końca swych dni zachował pogodę ducha, energię i jasność myśli. Zmarł 17 grudnia 2020 r. Jak ujął to J. Borzyszkowski:

Niestety, zlekceważył „przeziębienie” – początki zabójczej choroby. Nie chciał pójść do lekarza. Dbał przecie o zdrowie, niejedną zazdrościł mu niezmiennej młodości. Gdy trafił do szpitala, było już za późno. Pokonał go koronawirus, którego zwyciężyła jego żona Barbara...¹³⁶

¹³¹ „Profesor dr hab. Bogusław Antoni Cygler”, *Gazeta Uniwersytecka* 1 (2021): 31.

¹³² AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Karta informacyjna nr 7111 pracownika z wyższym wykształceniem (wg stanu na 1 lutego 1974 r.).

¹³³ AUG, sygn. 16/2006, Akta osobowe pracownika, Bogusław Cygler, k. nienumerowana: Ankieta kwalifikacyjna docenta (podpisana przez B. Cyglera 28 maja 1982 r.).

¹³⁴ Mowa pogrzebowa wygłoszona przez córki – Annę i Karolinę (Dagmarę).

¹³⁵ https://historia.ug.edu.pl/media/aktualnosci/57370/80_rocznica_urodzin_prof_dr_hab_boguslaw_cyglera, dostęp: 31.12.2021.

¹³⁶ Borzyszkowski, „Profesor Bogusław Cygler”, 341–342.

Profesor Cygler został pochowany na Cmentarzu Łostowickim w Gdańsku (kwatery nr 15, rząd 32, nr grobu 17) 5 stycznia 2021 r. W ostatnim pożegnaniu uczestniczyli rodzina, przyjaciele oraz liczne grono społeczności akademickiej UG.